

ГРАД ПАТРА И ХРАМ СВЕТОГ АПОСТОЛА АНДРЕЈА (ПОТЕНЦИЈАЛИ И ПЕРСПЕКТИВА КУЛТУРНО – ВЕРСКОГ ТУРИЗМА ПАТРЕ)

Георгиос Нектариос Лоис*

Хеленски Отворени Универзитет - Патра
Универзитет Сингидунум – Београд

Апстракт:

Верски туризам као поткатегорија културног туризма, иако је присутан вековима, последњих деценија, а посебно после пада такозваног источног блока, доживео је свој процват. То углавном произилази из потребе верника да детаљније спознају величанственост своје вере и да се истој још више приближе. Постојање и развој верског туризма на просторима данашње Републике Грчке углавном је везан за парохијске културне центре, преко којих се организују обиласци и посете значајним манастирима или верским центрима, али без посебне професионалне организације туристичких путовања, без постојања туристичке инфраструктуре и пре свега што треба рећи ове посете су углавном фрагментарне и перманентне. Тиме богата православна културна баштина Републике Грчке, уметничка дела византијског и поствизантијског периода са фрескама, мозаицима, светим иконама и другим светим реликвијама која је била и јесте сфера привлачности како за грчке вернике, тако и за православне широм света, углавном православце источне Европе, али и за туристе из целог света, још увек чека на своју адекватну професионалну туристичку презентацију.

Ова студија нема претензије да пружи одређени оригинални научно-истраживачки допринос из области верског туризма, већ пре да укаже туристичким стручњацима на могућности и перспективу верског туризма полуострва Пелопонеза и његовог главног града Патре. У раду је, у смислу развоја и промоције верског туризма града Патре, између свих других споменика културе Западне Грчке, посебан акценат стављен је на значај и потенцијал храма Светог Андреја Првозваног као верско-туристичке дестинације.

Article info:

Received: September 12, 2022
Corrected: November 7, 2022
Accepted: January 21, 2023

Кључне речи:

ВЕРСКИ ТУРИЗАМ,
ХОДОЧАСНИЧКИ ТУРИЗАМ,
КУЛТУРНИ ТУРИЗАМ,
ПАТРА,
ХРАМ СВЕТОГ АНДРЕЈА.

Разумевање појма религије, али и општег религиозног искуства појединца у људској историји, има доминантну улогу како у схватању смисла истог тако и у опису онога што називамо верским туризмом. Стога не можемо разумети феномен верског и ходочасничког туризма, а да претходно не испитамо људску склоност ка религиозности као универзалну потребу за контактом са божанским и светим. Верски мотивисани туризам је вероватно стар колико и сама религија, што га чини најстаријим обликом туризма.¹ Штавише, важност разумевања феномена религиозног искуства као разлога за верска или ходочасничка путовања није ограничена само на особе које бисмо дефинисали као религиозне, већ се протеже и на оне људе за које се од самог почетка не чини да се карактеришу веровањем у неку доктрину.²

Верски туризам у својој модерној димензији дели се на три категорије на основу мотивације која води његовом остварењу. На основу тога можемо разликовати: а) ходочаснички туризам у коме је мотивација искључиво и само ходочашће на свето место, без посебног интересовања за историјске, културне или друге елементе, б) специјални ходочаснички туризам где се поред ходочашћа, обухвата и учешће у верским догађајима као што су верске прославе у знак сећања на локалне светитеље, в) верски туризам од културног интереса током којег туриста није нужно мотивисан верским мотивима, већ његовом жељом да ужива у културној вредности верског споменика.³

Најзначајнија верска места на свету, позната као „света места“, издвајају се по реду: а) у затворене центре у које имају приступ само свештеници, они који имају литургијску везу са овим светим центрима и вероучитељи и б) местима ходочашћа, која су отворена за готово све посетиоце или вернике. Верска места се такође могу даље категорисати у: а) верске центре глобалног обима – на пример Света Гора за хришћане, Јерусалим за хришћане и Јудаисте, Ватикан за католике или Мека за муслимане и б) у верским центрима локалног или регионалног значаја – на пример Лурд или Фатима за католике, Тинос или Метеори за хришћане или Омарова џамија за муслимане.⁴

Маркетинг је по свему судећи од суштинског значаја за верски туризам. Овде морамо истаћи чињеницу да овај вид туризма има посебност што се тиче вере, духовности и културе у већој, одлучнијој и евентуално утицајнијој мери од осталих видова туризма. И управо ове карактеристике верског и ходочасничког туризма га разликују од осталих облика туризма. Стога су за ову врсту туризма потребни специјализовани водичи са специфичним знањем, који могу играти важну улогу у дочеку и информисању посетилаца и ходочасника. Тако је, увиђајући потребе савременог верског туризма, Атинска архиепископија направила веб страницу под називом „Религиозне туристичке дестинације“ као једну врсту информативног туристичког водича који покрива целу Грчку.⁵

1 Rinschede Gisbert (1992), 51–67.

2 У вези с тим: Hall Michael (2006).

3 У вези с тим: Καπατσή Μαρία (2018)

4 Μοίρα Πολυξένη (2007), 152-166.

5 <http://www.religiousgreece.gr/> (Света Атинска архиепископија – Верске туристичке дестинације)

Главни град полуострва Пелопонеза (Ахаје) Патра има један од најважнијих културних споменика хришћанског света – величанствени храм светог апостола Андреја. Личност, живот и смрт светог апостола Андреја Првозваног уско су повезани, као што је познато, са престоницом Ахаје, Патром где је мученички пострадао на крсту. Наиме, према црквеном предању апостол Андреј је проповедао Јеванђеље Христово у Кападокији, Галатији, Витинији, на обалама Црног Мора и Хелеспонту, у Скитији (јужна Русија), Тракији, Македонији и Епиру. Своју апостолску мисију, сасвим поуздано се зна, окончао је у Патри.⁶ Међутим, треба приметити чињеницу да стварни обим мисије апостола Андреја историјска наука никада није поуздано констатовала. То је оставило простора да црквена предања појединих савремених европских држава почетке свог хришћанског живота везују управо за мисионарски рад апостола Андреја. Тако на пример локална црквена предања почев од Шкотске, Русије и Украјине, до Француске, Италије и Кипра као симбол и референтну тачку у погледу почетака свог хришћанског живота имају мисију апостола Андреја. Изузетно поштовање култа апостола Андреје у свим овим земљама је сигуран доказ духовног идентитета и повезаности народа Европе свих хришћанских традиција, будући да се апостол Андреј поштује не само у Православној цркви већ и код римокатоличких и англиканских хришћана.

Свети апостол Андреј је рођен у Витсаиди Галилејској (Палестина), на обали Тиверијаде. Његово име је било грчко и значило је “храбар, херојски”. Апостол Андреја, је у почетку био ученик Светог Јована Претече. Назван је „Првозвани“ због тога што је први кренуо да следи Исуса Христа и његов позив да му постане ученик, заједно са својим братом Петром. После Вазнесења Христовог и Педесетнице, као што је речено, проповедао је у многим регионима тада познатог света, окончавајући своју мисију у граду Патри где је проповедао реч Христову и чинио многа чуда.⁷ У Патри је 62. године после Христа на крсту мученички пострадао управо на месту где се данас налази стари храм Светог Андреја. Наиме, мештани града Патре сахранили су његово свето тело на месту мучеништва где је касније и подигнут храм у славу и част апостола Андреја. Од тада он постаје духовни заштитник града Патре и оснивач локалне цркве.⁸ Такође, према црквеном предању, апостол Андреј је био оснивач и величанствене Цариградске цркве, рукоположивши Стахија за њеног првог епископа.

6 MIGNE «Patrologia Graeca» (2008), 1198.

7 Избор Патре није био случајан у апостоловом мисионарству. Град Патра у време Нерона имао је велики број становника, можда и један од најнасељенији градова Грчке. Сагласно казивањима историчара и географа Страбона (64 или 63 пре Христа до 24. после Христа), Патра је била напредан град и процењује се да је у доба римског периода могао да има око 20.000 становника. У то време Патра је била веома позната по својим храмовима и статуама, које су посебно обожавали њени становници, чији су животи били посвећени идолима. Βουτσινά Χριστιάνα (2019), 12.

8 Својим мучеништвом апостол Андреј постао је утемељивач цркве у Патри, први монах и архијереј. Град Патра постаје од паганске апостолска престолница, јер се у њему налазе часна Лобања Светог Андреја, његово крст и његов апостолски гроб.

У јужном приобалном делу града Патре, у близини центра града, на подручју где је пострадао апостол Андреј, данас се налазе два храма посвећена светитељу и заштитнику града. Стари храм апостола Андреје подигнут је крајем петог века после Христа на рушевинама античког храма посвећеног богињи Деметри и припада типу троструке базилике. Овај храм је претрпео многе катастрофе током векова и остао је у рушевинама све до изградње садашњег храма, чија је изградња почела 1836. године – за време владавине краља Отона – према нацртима архитекте Лисандроса Кафтантзоглу (Λύσανδρος Καυταντζόγλου) 1835. године, а на иницијативу 148 грађана Патре. Данас се помиње као стари храм светог Андреја, јер је 1975. уз њега (на његовој североисточној страни) подигнут нови импозантни истоимени храм који је по димензијама највећи у Грчкој.⁹

Место првог храма, који је обновљен у рановизантијско доба у Патри, поред античке римске луке и у додиру са огромним римским термама које су биле видљиве и до новијих векова, повезује се са свим стадијумима мучеништва апостола Андреја. Кроз ову традицију овај први древни храм, такође познат на Западу, по чудима апостола која су се ту дешавала, постао је симбол култа Првозваног у Патри.¹⁰ Украшен је иконама Јонско-острвског стила (επτανήσιακού ύφους) и вредним фрескама, а са архитектонског аспекта се сврстава у тип троструке базилике. У јужном пролазу овог Храма налази се гроб апостола Андреја, док поред храма, у подземној заобљеној пећини, избија извор воде, који многи сматрају светом.

Такозвани нови храм апостола Андреја налази се лево од старог храма и то је импозантна црква у византијском стилу. Сматра се једним од највећих и врхунски уметнички уређеним храмом на свету. Временски оквир његове изградње се састоји од многих одлагања и кашњења, што је допринело томе да су за његов завршетак биле потребне деценије. Индикативан је податак да је нови храм 1. јуна 1908. године утемељио краљ Георгије I и да је свечано отворен после много година, 1974., након што је његова градња текла са бројним прекидима због ратова, техничких, грађевинских, политичких и економских проблема.¹¹

Централна купола храма је висока 40,5 метара,¹² а на њој је постављен петометарски позлаћени крст и дванаест мањих који симболизују Христа и дванаест апостола. Укупна површина храма износи 2600 м². Унутар новог храма Светога апостола Андреја, процењује се да може присуствовати на служби најмање 8.000 људи. Храм има 155 прозора, и још 20 прозора на централној куполи. На три стране храма, осим на источном делу, постоје 11 двокрилних великих улазних и излазних врата. У новом храму чува се света лобања апостола Андреја, коју је Италија вратила граду Патри 1964,¹³ као и део мученичког крста у облику слова Χ.¹⁴

9 Што се тиче историје изградње новог храма Светог Андреја, види: Σκιαδαρέσης Σπυρίδων (2014).

10 У вези с тим, види: Σαράντη Ελένη (2013).

11 Године 1900. издат је први посебан закон ΒΨΟΘ/2779 (295/23.12.1900) «Περί Ανεγέρσεως και διακοσμήσεως νέου Ιερού Ναού εν Πάτρας τιμωμένου επ' ονόματι του πολιούχου της πόλεως Αγίου Ανδρέου» (О подизању и украшавању новог светог Храма у Патри названог по светитељу заштитнику града, Светом Андреју), којим су истовремено постављени темељи за овај сјајан пројекат.

12 Αποστολόπουλος Χάρης (2008), 96-97.

13 У вези са враћањем Свете Лобање, види: Βουτσινά Χριστιάνα (2019).

14 Што се тиче крста на коме је пострадао апостол Андреј, научне студије наводе да је то крст од маслиновог дрвета, који датира из I века после Христа - Βουτσινά Χριστιάνα (2019), 17.

Подразумева се да је верско и културно наслеђе које један град поседује, слика и карактеристичан елемент његовог посебног идентитета како на локалном, тако и на националном и међународном нивоу. Ове посебне карактеристике могу играти одлуђујучу улогу, уз одговарајућу политику, у доприносу препорода и унапређења урбаних центара у паду (као што је некада била уздигнута економски и културно Патра), али поред тога те исте карактеристике су и важан фактор у кохезији и развоју локалног друштва као што се може видети и кроз елементе који се тичу међународног претходног искуства.¹⁵

Културна, развојна и економска политика, дакле, у вези са «city branding»,¹⁶ креира се кроз специјализовано управљање не само културном баштином града, већ и догађајима и искуствима везаним за њих. Будући дакле, да културно богатство које поседује један град чини једну од његових најважнијих компаративних предности на коју се може поуздано ослонити при креирању плана развоја града - посебно у случају Патре која је последњих деценија била жртва индустријске, економске, социјалне и културне кризе, прилично запостављана - стога промовисање и истицање верског и културног блага тог града представља значајан чинилац његовог економског, културног и друштвеног напредка. Такође је важно узети у обзир да у случају Патре има неколико заједничких тачака са сличним случајевима других градова на међународном нивоу, који су такође претрпели суочавање са низом проблема сличних онима који се тичу Патре данас. Међутим, карактеристично је да су их управо ови проблеми водили у правцу експлоатације и вредновања свог верског и културног блага као елемената који би им дали значајну улогу у стицању компаративних предности и развоја, како економског тако и туристичког.¹⁷

Последњих година се учврстила теорија да се концепт града може сагледати и испитати кроз призму онога што је у пословном менаџменту добило на значају и могло би се дефинисати као макроорганизација (macro-organization). Град је, дакле, као макроорганизација у оквиру које би било могуће применити принципе стратешког менаџмента (strategic management) и у оквиру кога би се развијале институционалне мреже доприноса (јавних, приватних, пословних, културних), које би се сматрале, на међународном нивоу успешном ставком у области брендирања градова, урбаног и културног развоја и управљања.¹⁸

Постојање храма Светог апостола Андреја у Патри као и светих моштију и вредностима у вези са њим (његова часна Лобања, као и део крста његовог мучеништва), чине дакле - на основу онога што смо предходно навели - јединствену прилику за Патру да у ширим међународним оквирима уђе у области верског туризма са императивом да храм апостола Андреја учини кључним елементом свог градског брендирања и да после тога затражи значајан удео на базном тржишту не само верског, већ и културног туризма на међународном нивоу.

15 У вези с тим, види: Λαζαρέτου Σοφία (2014).

16 У вези с тим, види: Καραχάλης Νικόλαος Γεώργιος (2015).

17 Zukin Sharon (2005), 281-289.

18 У вези с тим: Lazerretti Luciana (2004).

Остваривост оваквог верско-туристичког менаџментског пројекта има своју извесност јер храм Светог апостола Андреја у Патри не представља само верски споменик који се тиче само ходочасника, већ представља бриљантан и вредан пажње, рекли би смо референтан културно-историјски споменик, који може да се тиче сваког посетиоца – туристе, заинтересованог за споменике културе и културу уопште древне и савремене Ахаје.

Међутим, подједнако је јасно да се могућности које произилазе из ове ретке предности града не могу у довољној мери искористити ако, с једне стране, не постоји свест о значају постојања овог светог и културног блага у граду Патри, а са друге стране, координисаним напорима свих укључених надлежних органа (Општине Патре,¹⁹ Митрополије Патре,²⁰ Области Западне Грчке,²¹ Цркве Грчке,²² Министарства Туризма) који би могли да допринесу одговарајућем стратешком планирању за истицање и искоришћавање ове конкурентске предности коју Патра има у области верског и културног туризма. Посебно, активно и ефективно учешће локалних надлежних органа је одлучујући фактор у постизању овог циља.

Осим реченог у вези величанственог храма града Патре постоји и низ других важних археолошких локалитета у граду или у његовој непосредној близини. На пример, да споменемо средњовековни замак Патре, антички римски конзерваторијум у граду, староримски аквадукт, античко насеље и гробље Вудени (Βούντενης) које датира из микенског периода, као и низ светих манастира који се налазе веома близу града Патре и имају вековну историју, значајни су споменици верског и културног интереса. Споменимо манастир Облос, манастир Милостива Богородица (Παναγίας Ελεούσης) и манастир Гирокомију (Μονή Γηροκομείου)²³ итд. Град је у близини важних дестинација од међународног интереса као што су античка Олимпија, древни храм Епикуријског Аполона, позната варош Калаврита и манастир Велика Пећина (Μέγα Σπήλαιο), Делфи, Микене и античко позориште Епидаур.

Важно је напоменути и чињеницу да је награда EDEN (European Destinations of Excellence – Ευρωπαϊκοί Προορισμοί Αριστείας) европске комисије, за период 2016-2017, додељена Региону Западне Грчке и граду Патри као најбољем грчком учеснику на такмичењу са темом „Културни туризам“.²⁴ Избор Патре за ову изузетно важну награду заснивао се првенствено на вредностима предложених споменика културе (храм Светог Андреја и д.р.) и на одличним документованим предлозима за промоцију једног туристичког модела за сва годишња доба, као и због аутентичности подручја.

Митрополија Патре, сасвим разумљиво, има посебан однос са заштитником града Патре светим апостолом Андрејом. То је посебно приметно последњих година и по улагању значајних напора у промоцији и консолидацији Патре као важне верске дестинације како на националном тако и на међународном плану.

19 www.e-patras.gr (Општина Патре)

20 <http://i-m-patron.gr> (Света Митрополија Патре)

21 www.pde.gov.gr (Област Западне Грчке)

22 <http://www.religiousgreece.gr/> (Света Атинска архиепископија - Верске туристичке дестинације)

23 У вези с тим: Ανδρουτσόπουλος Θεόδωρος – π. Ιερόθεος (2016)

24 <http://www.visitgreece.gr>

У овом контексту, предузето је низ иницијатива које имају за циљ завршетак неких радова на новом храму апостола Андреја, као што је на пример завршетак иконографије. Истовремено, завршена је и рестаурација такозваног старог храма Светог Андреја, у коме се налази и његов гроб. Ови радови имају за циљ да додатно истакну архитектуру и уметничку лепоту ова два света храма и наравно привуку већи број посетилаца и ходочасника.

Митрополија Патре такође организује, на годишњем нивоу, у част апостола Андреја, манифестацију “ПРОТОКЛИТИЈА (ПРВОПРИЗВАНОСТ - ΠΡΩΤΟΚΛΗΤΕΙΑ), то јест низ догађаја који се одржавају у новембру сваке године уочи празника апостола Андреја (30. новембра) и обухватају научне симпозиуме, конференције, говоре, концерте, додељивање награда и друге активности са јасним верским карактером. Године 2008. навршено је сто (100) година од оснивања новог храма. За овај значајан догађај, Митрополит Патре г. Хризостом је позвао Његову Светост Васељенског Патријарха г. Вартоломеја, како би присуствовао свечаности, која је одржана у месецу новембру 2008. године и на отварање годишњих манифестација “ПРОТОКЛИТИЈА”.²⁵

У настојањима Митрополије Патре да промовишу храм апостола Андреја у мери његовог црквено-историјског значаја, а самим тим и град, Митрополит Патре г. Хризостом, 25. септембра 2016. године (годишњица повратка Свете Лобање Првозваног из Рима у Патру), најавио је између осталог и оснивање Братства под називом «*Ἀδελφότης, Ἅγιος Ἀπόστολος Ἀνδρέας Πατρῶν*» (Братство Светог апостола Андреја Патре).²⁶ Сврха овог братства је, по речима Митрополита Патре, очување и промоција духовног наслеђа града и апостола Андреја.

У закључку, напоменимо да према званичним подацима Грчке Хотелске коморе у области Ахаја постоје укупно 108 хотелских јединица од којих су 23 са четири звездице, 40 са три звездице, 40 са две звездице и 5 јединица су са 1 звездицом. Што се тиче апартмана за издавање, у Ахаји има укупно 97 јединица (чији се број повећава) од којих је 6 са 4 кључа, 37 са три кључа, 37 са два кључа и 17 са једним кључем.²⁷ Стога закључујемо да у области Ахаје туриста може да пронађе смештај који жели према својим потребама, било хотеле или апартмане за изнајмљивање.

25 У понедељак, 3 новембра 2008 године у 12.15 часова на Тргу три савезника – (Πλατεία Τριῶν Συμμάχων), одржан је свечани пријем Васељенског Патријарха и његове пратње од стране градоначелник Андреа Фура и Митрополита Патре Хризостома. На посебној платформи, која је била постављена на тргу, Патријарха су дочекали чланови Светог Архиепископског Синода Грчке Цркве, као и локалне власти града. Патријарху се обратио градоначелник Патре, а затим је говорио и Његова Светост. Одмах потом, у литију, преко улице Светог Андреја су се упутили ка храму Светог Андреја, где је у 13 часова обављено свечано славословље. Митрополит Патре се обратио Његовој Светости, који је потом узвратио захваливши му на позиву који му је упутио како би присуствовао овом великом догађају града и Цркве. Следећег јутра, у новом храму, Васељенски Патријарх је служио Литургију, уз пратњу архијереја Грчке Цркве и бројног народа.

26 https://evangelistriapatras.blogspot.com/2016/09/blog-post_43.html (Саборни Храм Патре - Благовести, Ἱερός Μητροπολιτικός Ναός Ευαγγελιστρίας Πατρῶν)

27 Παπαρῶδη Χριστίνα – Γλυκερία (2019), 41

У близини Патре је и хотел Симандрон (Σήμαντρον), хотел са четири звездице у "Елеона Диакопту Егиу" (Ελαιώνας Διακοπτού Αγίου), који се налази у ћелијама у којима су живели монаси манастира Велике Пећине (Μέγα Σπήλαιο), саграђеног 1840. године.²⁸ Некадашњи манастир је реновиран уз задржавање свих карактеристика које га разликују од других и дају му посебан колорит (монашке собе, стари млин за маслине који је претворен у трпезаријску салу задржавајући своје посебне карактеристике), пружајући услуге на високом нивоу, које су такође у комбинацији са другим облицима алтернативног туризма као што су агротуризам и спортски туризам.

Нажалост, упркос свим напорима, град Патра није успео да се истакне и постави на водеће место у верском и ходочасничком туризму на националном, а ни међународном плану. Верујем да би требала да постоји боља координација између региона западне Грчке, општине Патре и митрополије Патре како би постојао свеобухватни програм за промоцију верских споменика региона. У том смислу намеће се потреба да се ниво сарадње између агенција прошири и на критична питања развоја и промоције верског туризма у Патри као и да се изради заједнички стратешки план у којем ће наведене агенције пренети и објединити своја искуства, мишљења и способности, како би се створио ефикасан и вишеструки план за развој и промоцију верског туризма у Патри. Овде се мора поставити и питање: како један град који поседује овакво благо још није постигао међународно културно и туристичко место које заслужује? Ово питање постаје још болније, ако се узме у обзир да би га било који други град, било где у свету, да поседује овакве универзалне важне верске и историјске симболе, на разне начине искористио за своју економску, културну, туристичку и развојну динамику. У Патри, нажалост, искоришћеност њених верско-туристичких потенцијала још увек су на почетном стадијуму. А то је зато што је до пре неколико година град био углавном ограничен на привлачење домаћих верских туриста или ходочасника са регионалног или националног нивоа. И сама ова чињеница, по нашем мишљењу, довољно је индикативна да увидимо да органи власти који су одговорни за развој града као да деценијама нису били довољно свесни потенцијала који поседује град у области верског и ходочасничког туризма, или га уопште нису увидели, чиме су га свесно или несвесно занемаривали да укључе у екстровертну и динамичну визију његовог правилног коришћења. Тек последњих година, а посебно митрополија Патре и регион западне Грчке, чини се да су схватили богатство неискоришћених могућности и покренули су се по том питању удруженим снагама.

Патра је једна важна верска дестинација како на регионалном и националном нивоу, тако и на међународном плану. У односу на друге градове Патра има предност јер је место где је апостол Андреј пострадао, а на самом месту страдања се налазе његове Свете мошти (часна апостолова Лобања), његов гроб и мученички крст. Ове свете реликвије, које су од великог религиозног, историјског и културног значаја целог хришћанског света могу истаћи Патру као град од универзалног значаја за хришћански верски туризам и туризам генерално.

28 www.semantron-hotel.gr

Град Патра има јединствену историјску привилегију да је нераскидиво везан за личност апостола Андреја Првозваног, једног од највећих мисионара у Европи. Ова чињеница изазива дивљење јер се необјашњивом наклоношћу случајности (или Божанском Промисли рекло би се) град Патра као место учења, мучеништва и погребња апостола Андреја одликује посебним духовним и верским значајем као верско-туристичка дестинација на међународном нивоу.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ανδρουτσόπουλος Θ. - π. Ι. (2016): Όψεις της εκκλησιαστικής ιστορίας των Πατρών. Το ιστορικό της ανεγέρσεως της Ιεράς Μονής Γηροκομείου επί τη βάσει του αρχείου της Ιεράς Μητροπόλεως, (Μεταπτυχιακή εργασία) ΕΑΠ, Πάτρα.
- Αποστολόπουλος Χ. (2008): Η ανοικοδόμηση τού νέου Ιερού Ναού τού Αγίου Ανδρέου στην Πάτρα, Λεύκωμα: Ο νέος ιερός Ναός τού Αποστόλου Ανδρέου Πατρών. 100 χρόνια από τη θεμελίωσή του, εκδ. Ιερά Μητρόπολις Πατρών, Πάτρα 2008, σελ. 96-97.
- Αποστολόπουλος Χ. (2013): Ο παλιός και ο νέος ναός του Αγίου Ανδρέα στην Πάτρα: Διάγνωση και αποτίμηση βλαβών, στο Σαράντη Ε. & Τριανταφυλλόπουλος Α. (επιμ.) Ο Απόστολος Ανδρέας στην Ιστορία και την Τέχνη – πρακτικά διεθνούς συνεδρίου, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Πάτρα.
- Βουτσινά Χ. (2019): Ο Πρωτόκλητος Απόστολος Ανδρέας των Πατρών. Η επανακομιδή της Τιμίας Κάρας και η συμβολή του Ηλία Μπογδανόπουλου, (Μεταπτυχιακή εργασία) ΕΑΠ, Πάτρα.
- Θωμόπουλου Σ. (1998): Ιστορία όπως Πόλεως των Πατρών, Από των Αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι του 1821, Επιμέλεια: Βασίλη Λάζαρη, Αχαϊκές εκδόσεις, Τόμοι Α & Β., Πάτρα.
- Θωμόπουλου Σ. (2018): Πατρέως ο Απόστολος Ανδρέας, Εν Αθήναις, Βασιλικόν Τυπογραφείον Ιγγλέση – Παπαγεωργίου, 1899 & Β΄ Έκδοση, Το Δόντι, Πάτρα, Σεπτέμβριος 2018.
- Καπατσή Μ. (2018): Θρησκευτικός Τουρισμός στην Ελλάδα: Θεσσαλονίκη «στα βήματα του Αποστόλου Παύλου», ΕΑΠ, Θεσσαλονίκη
- Καραχάλης Ν. Γ. (2015): Στρατηγικές διαχείρισης της εικόνας και της προβολής των πόλεων (city branding) και πολιτιστική αναζωογόνηση, στο Πολιτισμική Διαχείριση, Τοπική κοινωνία και Βιώσιμη Ανάπτυξη, επιμ. Ιωάννης Πούλιος, ΣΕΑΒ, Αθήνα.
- Λαζαρέτου Σ. (2014): Η Έξυπνη Οικονομία: «Πολιτιστικές» και «Δημιουργικές» Βιομηχανίες στην Ελλάδα. Μπορούν να Αποτελέσουν Προοπτική Εξόδου από την Κρίση;, Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα.
- Λόης Γ. Ν. (1999): Ο Άγιος Ανδρέας των Πατρών. Το ιστορικό του Ιερού Ναού. Δημοσίευση στο δίτομο έργο: Ιερά Προσκυνήματα. Προπύργια της Ορθοδοξίας, Εκδ. Ίδρυμα Εθνικού και Θρησκευτικού Προβληματισμού, σσ. 264-269, Αθήνα.
- Μοίρα Π. (2007): Η παράμετρος της θρησκείας στον πολιτιστικό τουρισμό, Αγορά Χωρίς Σύνορα, τόμος 13 (2), σελ. 152-166.
- Μοίρα Π. (2018): Θρησκευτικός Τουρισμός, Εκδ. Φαίδιμος, Αθήνα.
- Νόμος: ΒΨΟΘ/2779 (295/23.12.1900) «Περί Ανεγέρσεως και διακοσμήσεως νέου Ιερού Ναού εν Πάτραις τιμωμένου επ' ονόματι του πολιούχου της πόλεως Αγίου Ανδρέου».
- Παπαρώδη Χ. Γ. (2019): Θρησκευτικός Τουρισμός : Προοπτικές ανάπτυξης του θρησκευτικού τουρισμού στον Ν. Αχαΐας – Η περίπτωση του Ιερού Ναού Αγίου Ανδρέα Πατρών, Διπλωματική Εργασία, ΕΑΠ, Πάτρα.

- Σαράντη Ε. (2013): Ο άγιος Ανδρέας και η Πάτρα: ιστορία και παράδοση, στο Σαράντη Ε. & Τριανταφυλλόπουλος Α. (επιμ.) Ο Απόστολος Ανδρέας στην Ιστορία και την Τέχνη – πρακτικά διεθνούς συνεδρίου, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Πάτρα.
- Σκιαδαρέσης Σ. (2014): Όψεις τής Εκκλησιαστικής Ιστορίας των Πατρών. Το ιστορικό τής ανεγέρσεως τού νέου Ιερού Ναού Αγίου Ανδρέου, επί τη βάσει τού αρχείου τής Ιεράς Μητροπόλεως, (Μεταπτυχιακή εργασία) ΕΑΠ, Πάτρα.
- Χρυσός Ε. (2013): Εισαγωγή στη θεματική του διεθνούς συνεδρίου, στο Σαράντη Ε. & Τριανταφυλλόπουλος Α. (επιμ.), Ο Απόστολος Ανδρέας στην Ιστορία και την Τέχνη – πρακτικά διεθνούς συνεδρίου, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Πάτρα.
- Hall M. (2006): Travel and journeying on the Sea of Faith: perspectives from religious humanism, στο Dallen J. Timothy and Daniel H. Olsen (επιμ.) Tourism, Religion and Spiritual Journeys, Routledge, London.
- Jackowski A. & Smith V. (1992): Polish Pilgrim – Tourists, Annals of Tourism Research, Vol. 19, p.93.
- Lazzeretti L. (2004): Art Cities, Cultural Districts and Museums. An economic and managerial study of the culture sector in Florence, Firenze University Press, Firenze.
- Lois G. N. (2008): Sveti Andrej - zaštitnik grada Patre u Grčkoj, Glasnik SPC, Br. 11, pp. 106 - 109, Beograd - Nov 2008.
- MIGNE J.-P., «Patrologia Graeca» (2008): Τόμος 2, Εκδ. Κέντρο Πατερικών Εκδόσεων, Αθήνα.
- Rinschede G. (1992): Forms of religious tourism, Annals of Tourism Research, 19, pp. 51-67.
- Robichaud P. (1999): Tourist or Pilgrim?: Rescuing the Jubilee – The heart of pilgrimage is conversion, not travel; The journey is only the means to the end (religious travel to Rome, Italy as the year 2000 approaches), America Press.
- Vukonic B. (1996): Tourism and Religion, Elsevier Science and Technology.
- Zukin S. (2005): Whose Culture? Whose City?, στο Lin, J. & Mele C., The Urban Sociology Reader, Routledge, London - New York, pp.281-289.

Ιστοσελίδες:

- <http://i-m-patron.gr> (Ιερά Μητρόπολις Πατρών)
- <http://www.religiousgreece.gr> (Ιερά Αρχιεπισκοπή Αθηνών - Θρησκευτικοί Τουριστικοί Προορισμοί)
- www.e-patras.gr (Δήμος Πατρέων)
- www.pde.gov.gr (Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας)
- https://evangelistriapatras.blogspot.com/2016/09/blog-post_43.html (Ιερός Μητροπολιτικός Ναός Ευαγγελιστρίας Πατρών)

THE CITY OF PATRAS AND THE CHURCH OF SAINT ANDREW (POTENTIAL AND PERSPECTIVES OF CULTURAL AND RELIGIOUS TOURISM OF PATRAS)

Georgios Nektarios Lois, Ph.D

Hellenic Open University, Patras,
University of Singidunum, Belgrade

Summary:

As a less prominent concept, belonging to the broader phenomenon of cultural tourism, religious tourism has been with us for centuries. However, it was during the previous decades, specifically after the Fall of the Eastern Bloc, that it started blooming. This dominantly stems from the need of believers to meet the magnificent nature of their own religion and get as close as possible to it. In Greece, the so called internal religious tourism has always had its place, and has been developed via parochial centres of culture, which are usually in charge of organising different tours, and visits to significant monasteries and religious spots. Such activities, nevertheless, have not only always been fragmented but also organised without any specific support or tourism infrastructure. The works of art from the Byzantine and Post-Byzantine period – including frescoes, mosaics, holy icons, and other sacred relics, have always attracted both believers from Greece and Orthodox people from Eastern Europe, as well as all the other parts of the world.

In that regard, this paper aims to contribute to, inspire further research in the field of tourism pertaining to: cultural monuments of Western Greece, promotion and growth of religious tourism in Patras, with specific focus on the Church of Saint Andrew, one of the biggest Orthodox temples in the world, where the saint's tomb, as well as holy skull and martyr's cross reside.

Keywords:

RELIGIOUS TOURISM,
PILGRIMAGE,
CULTURAL TOURISM,
PATRAS,
THE CHURCH OF SAINT ANDREW.